אתרי פריחה מומלצים השבוע , 23.2-2.3.25 (3)

שמעון כהן, חוג כלנית – simonronit@bezeqint.net
תמונת השער: דבורנית הקטיפה, צילם איתן שפירא ©
הביאו לדפוס: אבי שמידע רענן דונוביץ ונופר גדולטר

תקציר: מוגשים בזאת אתרי הפריחה הבולטים והחשובים ביותר בישראל למחצית השניה של חודש פברואר תשפ"ה. נתחיל בשני הצמחים הנפוצים ביותר אשר פרחיהם הפכו לסמלים של טבע ארצנו – **כלנית מצויה** ו**רקפת מצויה**. ביער המלאכים אשר מערבית לקרית-גת נפגוש בשיא הפריחה של הרקפת והכלנית; הכלניות אשר בדרך כלל מקדימות לפרוח כל שנה לתחילת פברואר, מאחרות השנה בשל היובש בדצמבר-ינואר ופורחות השנה ביחד עם ה**רקפות**. נעבור משם לגליל התחתון שם, ליד נעורה, על כביש מספר 716, פורחים מרבדים כחולים של **תורמוס ההרים**. נמשיך משם לחוף הכרמל ונבקר את **איריס הארגמן** בשני אתרים, תל סחר ליד מגדים ותל זמורה מצפון לחדרה. משם נמשיך דרומה למעגן מיכאל ונתפעל מיופיו של **צבעוני ההרים** ועדיין לא ראינו השבוע אתרים של סחלבי ישראל. נעלה לכרמל ונבקר בעין אלון ובחורבת רקית. בעין אלון נתפעל משפע פרחיו של ה**סחלב הנקוד** ובסביבות חירבת רקית נחפש ונמצא את **דבורנית הקטיפה** פורחת. נסיים בסחלב **רצועית רוברט** אשר התגלתה לפני שתיים ליד מבשרת ציון. זהו מין סחלב חדש לישראל וממנו מוכר עד כה רק פרט אחד.

==========

האתרים הממולצים עם צמחים פורחים בשבוע זה הם:

1. **יער המלאכים ויער שחריה ליד קרית-גת – רקפת מצויה וכלנית אדומה**
2. **נאעורה על כביש 716 – תורמוס ההרים**
3. **אתרים בחוף הכרמל: תל סחר-מגדים ותל זומרה – מצפון לחדרה – איריס הארגמן.**
4. **מעגן מיכאל בחוף הכרמל – צבעוני ההרים**
5. **חורבת רקית. כרמל – דבורנית הקטיפה**
6. **עין אלון בכרמל – סחלב נקוד**
7. **יער מבשרת-ציון – רצועית רוברט**

מרבדי רקפת מצויה ביער המלאכים ובחורבת פתורה, 16.2.2025, צילם שמעון כהן ©

———————-

אתר מס.1 – יער המלאכים ויער שחריה – קרית-גת
רקפת מצויה *Cyclamen persicum* וכלנית אדומה *Anemone coronaria*

שני הצמחים הנפוצים ביותר אשר פרחיהם הפכו לסמלים של טבע ארצנו הם **כלנית מצויה** זן אדום (= כלנית אדומה) ו**רקפת מצויה**. ביער המלאכים ויער שחריה אשר מזרחית לקרית-גת נפגוש בשיא הפריחה של הרקפת והכלניות אשר בדרך כלל מקדימות לפרוח כל שנה לתחילת פברואר, מאחרות השנה ופורחות השנה ביחד עם הרקפות. השנה התחילה בסימן בצורת קשה ועד תחילת פברואר כמעט ולא היו גשמים עזים והיובש הסתווי-חורפי של דצמבר-ינואר הביא לאיחור רב בצמיחת הכלניות ופריחתן. ובכל זאת בחבל הים תיכוני צפונה לקו בית גוברין שדרות, הופיעו בתחילת חודש פברואר מרבדים אדומים של כלניות אשר גובהן הזנה היה נמוך (11-18 ס"מ) וצפיפותן מועטה. בשבוע שעבר המלצנו ביער תלמים והשנה אנחנו ממליצים לנסוע ולראות את הפריחה ביער המלאכים הנמצא 3 ק"מ מזרחית לקרית גת, לכיוון המושב לכיש. כל מי שעינו לא שבעה מוזמן לעבור לצד הדרומי של כביש 35; מדרום לכביש בחורבת פתורה פורחים מרבדים של כלניות אדומות.

מרבדי כלנית מצויה זן אדום ביער שחריה – בחורבת פתורה, 16.2.2025, צילם שמעון כהן ©

מפת התמצאות של אתר הכלניות והרקפות ביער המלאכים (מימין) ובחרבת פתורה – יער שחריה (משמאל), האתר זוהר בצהוב.
במרכז מרבדי כלניות אדומות וכלנית אחת בצבע לבן, כנראה מוטציה אשר בה מסלול
יצירת הפיגמנט האדום פגומה (וגם השחור, ראה צבע האבקנים והעליים), צילם שמעון כהן ©

ושכחנו להמליץ על ה**רקפת המצויה** ביער המלאכים, אשר הפכה לאחד מסמלי הטבע האהובים; פקעות ופרחים שלה התפשטו ב-50 השנה האחרונות ביערות קק"ל במיוחד באזורים מוצלים. בעוד בית גידולה הראשוני של הרקפת הם חגבי הסלע, התפשטה הרקפת וכבשה בית גידול נוסף אשר שמה הצמחים הים-תיכוניים הרגילים מדירים מקומם; בשל הצל וחומציות המחטים של האורן, נמנעים הצמחים החד-שנתיים לגדול כאן.

מרבדי כלנית מצויה זן אדום ביער המלאכים ובחורבת פתורה, 16.2.2025, צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – ליער <u>שחריה</u>, חורבת פתורה: מכביש 6 דרומה נרד במחלף קריית גת מזרחה אל כביש 35. לאחר כ-1 ק"מ נפנה ימינה לדרך עפר, משם, ע"פ יכולת עבירות הרכב והנהג, נוכל לנסוע בדרכים שונות ביער אל כיוון חורבת פתורה, (לא חייבים להגיע עד אליה שכן כל הדרך יש כלניות רבות, למשל בחורשת החרובים).

ל<u>יער המלאכים</u> נחזור לנקודת הכניסה ונפנה ימינה, בכיוון התנועה שהיינו על כביש 35. כעבור כ-500 מטר נגיע לפניה צפונה אל <u>יער המלאכים</u>. הדרך מסומנת בסמ"ש ירוק – נפנה בשביל הטוב הפונה שמאלה ונקיף את היער, באזור הצפוני של היער, אזור הגתות ושביל בית-הבד – מרבדי **רקפת מצויה** – נסתובב ברגל בשבילים ולא נפסיק להתפעל ממרבדי הרקפות.

<u>הערה:</u> יש בלבול במפות בשמות היערות! היער מדרום לכביש 35 הוא <u>יער שחריה</u> ובו <u>חורבת פתורה</u>. הכביש מצפון לכביש 35 הוא <u>יער המלאכים.</u>

אתר מס.2 – נאעורה בגליל התחתון
תורמוס ההרים – *Lupinus pilosus*

פרחים בעלי צבע כחול עמוק נדירים בארץ ובכלל בעולם, הם מהווים אחוז קטן מתוך הפלורה של האזור. **תורמוס ההרים** מצטיין בפרחים גדולים כחולים וכאשר הצמחים גדלים בכתמים צפופים הכתם הכחול נראה למרחקים. התפרחת נושאת פרחים האופיניים למשפחת הקטניות. פרח בעל מפרש גדול שבבסיסו מזדקרים עלי כותרת הבונים צינור מארך אשר בו טמונים אברי המין. המאביק נוחת על הסירה ותוך כדי כך שהוא מחפש גמול צוף בבסיס הפרח אברי המין מזדקרים ומאבקים אותו בבטן. אולם, כל מיני הסוג תורמוס אינם יוצרים צוף והחרקים המנוסים הכוללים בעיקר דבורים בינוניות וגדולות נוחתים על הסירה, מנענעים רגליהם וגורפים את האבקה הרבה אל בטן או גב החרק. תופעה מיוחדת במיני התורמס ובמיוחד בתורמוס ההרים הוא שינוי צבע הפרח עם הגיל. במרכז המפרש של כל פרח ישנו כתם לבן הבולט על הרקע הכחול. עם הגיל, בערך לאחר יומיים, הכתם הלבן משנה את צבעו לורוד-בורדו. אמנם רוב מדריכי הטבע בישראל ו"יודעי דבר" בטוחים ששינוי הצבע חל עקב האבקה, אך ניסיונות ברורים של חברינו פרופ' גידי נאמן הראו במפורש שההאבקה היא לא הגורם לשינוי הצבע.

אתר תורמוס ההרים בנאעורה, ליד כביש 716. צילם שמעון כהן ©.

כמו רוב הצמחים בעולם, תפרחת התורמוס פורחת מלמטה למעלה, כלומר, קודם נפתחים הפרחים התחתונים והפרחיה עולה ומתמשכת אל ראש התפרחת. לפיכך, הפרחים העליוניים הם צעירים ותמיד יהיו בעלי כתם לבן במפשר ולעומתם הפרחים התחתונים זקנים ולרוב בעלי כתם ורוד ארגמן. להיכן יבואו הדבורים? מסתבר שהדבורים מבקרות אך ורק את הפרחים בעלי הכתם הלבן שכן הן "יודעות" (למדו על ידי ניסוי ותהיה) שמהפרחים בעלי הכתם הכהה, האבקה כבר נלקחה.

ולגבי השאלה – מדוע **תורמוס ההרים** פורח בכתמים? אמנם לא נעשו נסיונות אך קרוב לוודאי שהסיבה העיקרית הם הזרעים הגדולים והכבדים שבפרות, הנופלים קרוב לצמח האם ולא זזים משם בכל צמחי הקיץ. ישנה שאלה מענינת, האם מיקום כתמי הפרחיה של תורמוס ההרים נשארת קבוע במקום או זזה לאט במשך השנים. הדעות חלוקות בין שתי מפלגות בנושא.

אתר תורמוס ההרים בנאעורה, ליד כביש 716.
מימין מפת התמצאות להגיע לאתר (הנקודה הצהובה), צילם שמעון כהן ©.

<u>איך מגיעים</u> – מכביש 71 בעמק יזרעל נגיע לצומת ה"עין חרודים" ונפנה צפונה אל 716. ניסע לנסוע בו ונגיע אל אזור שכביש מתעקל שמאלה, נמשיך עוד כ-3.5 ק"מ אל עבר הישוב נאעורה (לא נגיע אליו). נפנה שמאלה (מערבה) בדרך פנימית, כעבור כ-75 מטר נגיע לצומת T, נפנה שמאלה ומיד ימינה – שם נתחיל לפתוח עיניים – לא להאמין, זהו כנראה מקבץ **תורמוס-ההרים** הגדול בארץ. המשיכו להסתובב בדרכים ולא תתאכזבו.

אתר מס.3 – תל סחר ליד מגדים ותל זומרה צפונית לחדרה
איריס הארגמן – *Iris atropurpurea*

אין ספק כי אם היו בחירות למלך היופי של פרחי העולם, היו **איריסי ההיכל** זוכים בתואר. בקבוצה זו לצמחים רק פרח אחד על עמוד התפרחת והוא ממש ענק ומסודר במבנה סימטרי משולש. **איריס הארגמן** הוא אחד מסדרה של חמישה מיני ההיכל אשר להם פרח כהה, שאר חמשת המינים גדלים בחגורת הספר המזרחית של ישראל, ורק מין זה חודר למישור החוף וגדל כאן לרוב על אדמת חמרה וחמרה חולית. תל סחר הוא הנקודה הצפונית ביותר בו גדל מין אנדמי זה בישראל.

איריס הארגמן בתל סחר, המקום הצפוני ביותר בו הוא גדל בעולם (אוכלוסיה מושבת). צילם: שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – (תל זומרה) מכביש 6, נרד במחלף קיסריה לכביש 65 בכיוון חדרה. נחלוף על צומת נחל חדרה ונתקדם עוד כ-750 מטר. נחלוף ע"פ תחנת דלק ומצד ימין מצד שמאל (צפון), מעט אחריה יש דרך עפר, משמאלינו – נרד אליה ומיד נמשיך בדרך עפר מקבילה לכביש כ-700 מטר. בפניה הראשונה נפנה ימינה (דרומה) מימולנו, כ-400 מטר – תל זומרה.

<u>תל סחר-מגדים</u>: מכביש 4, בכיוון מת"א לחיפה, נחלוף על צומת אורן. לאחר כ-1.5 ק"מ, נפנה מערבה (שמאלה) אל מושב מגדים. בצומת הראשית – 400 מטר נפנה שמאלה (דרומה) 800 מטר ואז נפנה שוב מערבה, עד לסוף הכביש, ואם נצליח נתקרב עפ הרכב (או ברגל) אל מסילת הברזל. נעבור במעביר מים מתחת למסילה, <u>מערב למסילה</u>, ויתגלו לנו מקבצי **אירוס הארגמן** הצפוניים בעולם.

איריס הארגמן בתל סחר, המקום הצפוני ביותר בו הוא גדל בעולם. צילם: שמעון כהן ©
משמאל – מפת התמצאות לתל סחר ותל זומר

אתר מס.4 – מעגן מיכאל
צבעוני ההרים – *Tulipa agenensis*

בגבעות הכורכר מצפון לקיבוץ מעגן מיכאל (ראה מפה) פורחים השנה צבעונים אדומים בעלי גדולים ויפיפיים במיוחד. זהו **צבעוני ההרים** הגדל בישראל מרום החרמון ועד הר הנגב הגבוה. בעבר, ניסו לחלק טקסון זה למספר מינים נפרדים (צבעוני ההרים, צקהשרון וצ.המדבר) אולם התברר שהמינים שתוארו עוברים מאחד למשנהו כולל התכונות הדיאגנוסטיות (מגדירות). כך למשל, תואר צבעוני השרון עם פס צהוב חזק בתוך היכל הכותרת בין הכתם השחור לכתם הצהוב. אולם, אפשר לראות באוכלוסיה של מעגן מיכאל שרוב הפרחים, חסרים פס צהוב התוחם את הכתם השחור במרכז הפרח. גם הצבעוני מציע למבקריו רק גמול אבקה והוא נמנה על אחד מתוך ששת סוגי הצמחים שעברו קונברגנציה (אבולוציה מתכנסת) לפרח צלחת אדום וגדול המציע רק אבקה שבמרכזו כתם שחור. מיני צבעונים אחרים הגדלים באזורים הרריים מחוץ למזרח-הים התיכון, מייצרים צוף בפרח.

צבעוני ההרים במעגן מיכאל צילם ש.כהן ©

מימין- צבעוני ההרים, מעגן מיכאל צילם ש.כהן ©
משמאל מפת הגעה לאתר במעגן מיכאל

<u>איך מגיעים</u> – נוסעים על כביש 4 לכיוון קיבוץ מעגל מיכאל ופונים במחלף מעגן מיכאל מערבה. נוסעים עם הכביש ועוברים בגשר מעל לכביש 2, עוברים את שער הקיבוץ לאחר הככר פונים חצי פניה ימינה ועוברים סככות של רפת. מיד לאחר הסככות, פונים ימינה, צפונה. אפשר להמשיך עד לבית העלמין, לפניו פונים ימינה (מזרחה) וחונים בסוף מגרש החניה. נכנסים אל השבילים בתוך צמחי האלת המסטיק, הגעתם, מוזמנים לקסם. ניתן להמשיך ולנסוע עוד צפונה על למחסום בין בריכות הדגים של מעגן מיכאל – מעיין צבי ואחריו שוב גבעות כורכר מלאות בצבעונים וצומח גבעות הכורכר.

אתר מס.5 – בואכה חרבת רקית (כרמל)
דבורנית הקטיפה – *Ophrys adonidis*

המאפיין את הדבורניות מול הסחלבים הוא דורבן בחלקו האחורי של הפרח. גם לסחלבים ולדבורניות כותרת דו שפתנית, אולם השפית של מיני הדבורנית היא ברך כלל משטח פתוח ושטוח המכוסה בשעירות דמויית פרווה צמירה. לדבורנית הקטיפה שפית בצבע ארגמן כהה ולאורכה שני פסים בצבע כחלחל, אשר שונה בין צמח לצמח. המאביק הספציפי של **דבורנית הקטיפה** אינו ידוע וכנראה זהו מין של דבורה יחידנית, אשר הזכרים באוכלסיה שלה, נמשכים לפרחים ואף מבצעים הזדווגות מדומה עם השפית.

דבורנית הקטיפה: צילם: א.שפירא ©

משמאל ח' רקית צילם: ש.כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – מכביש 4 בצומת אורן נפנה מזרחה אל כביש 721. נעלה אל הכרמל בכביש מתפתל בעל נופים קסומים. כעבור כ-5.5 ק"מ, יש עיקול חד ימינה לאחריו נפנה ימינה, (דרומה). ניסע כ-1.5 ק"מ שם הכביש מתעקל חדות (כ-180°) נמשיך עוד כמה מטרים ונחנה באזור הכניסה למצפור סיירים. נחנה ונתחיל ללכת ברגל לאורך הכביש. מצד שמאל, במעלה הדרך, נראה קבוצות רבות של דבורנית הקטיפה, ובהמשך הדרך עוד הפתעות רבות. נלך עד שנבוא על סיפוקנו – אפשר לחזור לרכב ולהכיר את ארכיאולוגי מעניין – ח.רקית, אתר ארכיאולוגי מהתקופה הביזנטית, גם בו שלל מציאות בוטניות.

מימין דבורנית הקטיפה
21.2.25 ח.רקית כרמל ש.כהן ©

משמאל: מפת הגעה

אתר מס.6 – עין אלון (כרמל)
סחלב נקוד – *Orchis punctulata*

מאות מני סחלב גדלים באיזור הים תיכוני והם מורכבים משני סוגים ענקיים – סחלב ודבורנית. בעוד לדבורנית חסר דרבן לפרח וצבעה בד"כ ירקרק חום, הרי שלמיני הסחלב יש דרבן פרח ברור וצבעם לרוב ורוד. יוצא דופן ה**סחלב הנקוד** אשר לפרחיו יש גוון בז – חום ירקרק עד ארגמן. זהו מין סחלב נדיר מאד בארץ וכאן, בעין אלון, ניתן לפגוש פרטים רבים. התפרחת מרובת פרחים המסודרים בצפיפות רבה.

סחלב נקוד, עין אלון
צילם: ש. כהן

סחלב נקוד
צילם: א.שפירא

<u>איך מגיעים</u> – בכביש 721 עולים כ-6 ק"מ (ראה נקודה 5 ח. רקית) אל עבר חניון האגם (יש שילוט). פונים ימינה (דרומה) עד לחניון. נחנה את כלי הרכב ונלך לפי השילוט במקום אל עבר עין עלון, נעלה על כביש האספלט המקביל לנחל. נמשיל לעלות כ-1.5 ק"מ, בדרך נחלוף על פרחי **בן-חצב החורש** (מצד ימין) ועוד מיני סחלבים. מצד שמאל לנו (צפוני) הנוף יפתח ותיהיה בתה ו"שער" למניעת כניסת בקר לשטח. נעבור את הכניסה ומיד אחרינו, כ-30 מטר מהשער יופיעו בסבך **סחלב נקוד** (זהירות בהתחלה קשה לראות אותם, לא לרמוס). בהמשך הדרך היורדת לעין אלון, חפשו בסבך (ראה מפה) תראו עוד צמחי ס.נקוד. כדאי ולהמשיך לרדת לעין אלון שם מקבץ ענק של **בן-חצב החורש**.

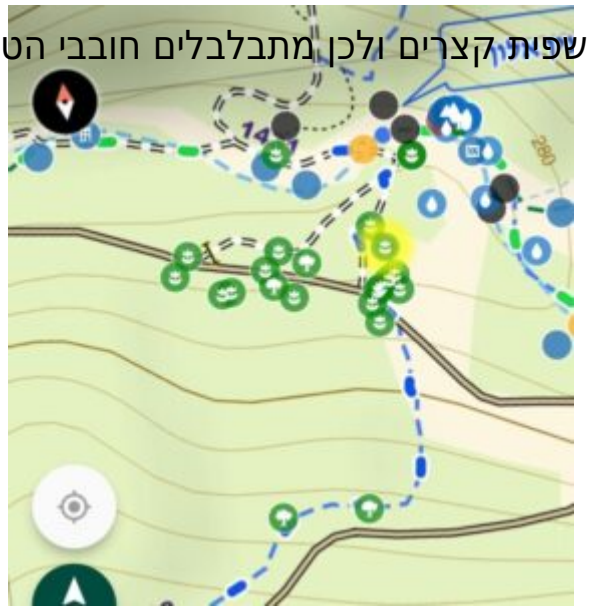

סחלב נקוד,
צילם ש.כהן ©

מפת הגעה לאתר

אתר מס.7 – יער מבשרת-ציון
רצועית רוברט – *Himantoglossum robertianum*

זהו מין רצועית אשר נמצא רק לפני שנתיים בישראל (גילו: גבי פלג, עפרה לרון ועפרה נגב 8.3.2023). הצמח דומה ממרחק ל**סחלב פרפרני** אך זהו איננו סחלב פרפרני אלא מין חדש לישראל העונה לשם **רצועית רוברט**. זהו סחלב ים-תיכוני הגדל ברוב ארצות הים-התיכון כולל קפריסין תורכיה ויוון אך לא היה ידוע עד כה מלבנון סוריה וישראל (מזרח אגן הים-התיכון). בעוד לרוב מיני הרצועית בעולם השפית של הפרח בעלת שיניים ארוכות "מושטות קדימה" לרצועית רוברט שיני שפית קצרים ולכן מתבלבלים חובבי הטבע המזהים אותה בתור מין של סחלב פרפני.

רצועית רוברט, הר אחירם מבשרת ציון 22.2.2025
צילם: נרזון הראל ©

<u>איך מגיעים</u> – ניסע מכביש 1 לירושלים ונפנה שמאלה (צפונה) במחלף הראל אל מבשרת-ציון. ניסע לרחוב חרמון 36. [דרך רח' הראל, נפנה ימינה לרח' יצחק ניסים, בככר הראשונה ימינה לרחוב חרמון ושם נחנה באזור בבית מס' 36 (שני דקלים בגינה)]. במאמץ קל והרבה זהירות נעבור את הגדר, ונרד שתי טרסות. נפתח עיניים ושם, אם יתמזל מזלנו, נראה את **רצועית רוברט** מוקפת בעיגול של אבנים. לא להתייאש, חפשו ותמצאו. תוכלו להתבשם משפעת הפריחה במקום, **דבורנית שחומה, דבורנית דינסמור**, **סחלב הגליל** ועוד.

מפת אתר הרצועית במבשרת – מסומן בצהוב זרחני

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: כהן ש 2025 אתרי פריחה מומלצים השבוע 23.2-2.3.2025 (3). כתב-עת "כלנית", מספר 11.

==========

